

آیا روایت نام گذاری فرزند امیر مؤمنان (علیه السلام) به اسم عثمان، صحیح است؟

سوال کننده: محسن نصر

با سلام ببخشید در مورد این روایت که حضرت علی علیه السلام در باره نامگذاری فرزندانش خود میفرمایند:

هذا عثمان بن علي سميته باسم عثمان بن عفان، و.....

ممکن است توضیح فرمایید؟ با تشکر

پاسخ: سند روایت ضعیف است

روایت فوق، از نظر سند ضعیف است؛ زیرا در سند آن افراد «متروک الحدیث و ضعیف الحدیث» وجود دارد، از این جهت نمی شود به آن استدلال و استناد کرد.

متن این روایت در کتاب «تاریخ مدینه دمشق» با این سند نقل شده است:

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ النَّشَابِيُّ، أَنَا أَبُو الْفَضْلِ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمُنْعَمِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ بِنْدَارٍ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَتِيقِيُّ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ الدَّارِقُطِيُّ، نَا أَبُو بَكْرٍ الشَّافِعِيُّ، نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نَاجِيَةَ، نَا عِبَادُ بْنُ أَحْمَدَ الْعِرْزَمِيُّ، نَا عَمِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَطِيَّةٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِغُلَامٍ لَهُ ذُوَابَةٌ وَجَمَةٌ إِلَيَّ جَنَّبَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا الصَّبِيِّ إِلَيَّ جَانِبِكَ؟ قَالَ: هَذَا عُثْمَانُ بْنُ عَلِيٍّ، سَمِيْتَهُ بِعُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ، وَقَدْ سَمِيْتَهُ بِعَمْرِو بْنِ الْخَطَّابِ، وَسَمِيْتَهُ بِعَبَّاسِ عَمِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَسَمِيْتَهُ بِخَيْرِ الْبَرِيَّةِ مُحَمَّدَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَمَّا حَسَنٌ وَحُسَيْنٌ وَمُحْسَنٌ، فَإِنَّمَا سَمَاهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَقَّ عَنْهُمْ، وَحَلَقَ رءُوسَهُمْ، وَتَصَدَّقَ بِوَزْنِهَا، وَأَمَرَ بِهِمْ فَسَرَوْا وَخَتَنُوا...

ابو سعید خدری می گوید: نزد علی بن ابی طالب کودکی را دیدم که موهایش پر پشت و بافته شده بر روی شانه هایش آویزان بود. عرضه داشتم: این کودک در نزد شما کیست؟ حضرت فرمودند: پسر عثمان است که به خاطر عثمان بن عفان، این نام را بر او نهاده ام و به نام عمر بن خطاب و به نام عباس عموی پیامبر و به نام بهترین بندگان محمد (صلی الله علیه وآله)، فرزندان دیگر را نام گذاری کرده ام. اما حسن و حسین و محسن را رسول خدا صلی الله علیه و آله نامگذاری نموده و برایشان عقیقه کرده اند و موهایشان را تراشیده و به وزن آن صدقه داده اند...

ابن عساکر الدمشقی الشافعی، ابي القاسم علي بن الحسن ابن هبة الله بن عبد الله، (متوفای 571هـ)، تاریخ مدینه دمشق و ذکر فضلها و تسمیه من حلها من الأمثال، ج 45، ص 304، تحقیق: محب الدین ابی سعید عمر بن غرامه العمری، ناشر: دار الفکر - بیروت - 1995.

بررسی سند روایت:

از نظر دلالت، ظاهر این روایت بیان می کند که امیر مؤمنان علیه السلام فرزندان خود را به «نام عثمان بن عفان و به نام عمر بن خطاب» نامگذاری کرده است؛ اما صحت و سقم این مطلب را باید از راه بررسی سند روایت به دست آورد.

در تحقیق سند، روشن می شود که برخی راویان آن از نظر علمای رجال اهل سنت تضعیف شده و یا مجهول هستند:

1. عبد الله بن ناجیه:

این شخص را هیچ یکی از علمای رجال توثیق و مدح نکرده اند.

2. عباد بن احمد عرزمی:

این راوی از نظر علمای رجال اهل سنت متروک الحدیث است. ذهبی سخن دارقطنی را در باره وی آورده است:

عباد بن أحمد العرزمي ... قال الدار قطني متروك.

عباد بن احمد عرزمي ... دار قطني گفته: او متروك الحديث است.

الذهبي الشافعي ، شمس الدين ابو عبد الله محمد بن أحمد بن عثمان (متوفاي 748 هـ) ، ميزان الاعتدال في نقد الرجال ، ج 4 ص 25 ، تحقيق : الشيخ علي محمد معوض والشيخ عادل أحمد عبدالموجود ، ناشر : دار الكتب العلمية - بيروت ، الطبعة : الأولى ، 1995 م .

در موسوعه اقوال دار قطني، سخن وي را اين گونه نقل کرده اند.

1760 - عباد بن أحمد العرزمي. قال البرقاني: سَمِعْتُ الدَّارَ قُطْنِيَّ يَقُولُ عِبَادُ بْنُ أَحْمَدَ العَرَزْمِيَّ، يَحْدُثُ عَنِ المِقَانَعِيِّ، **متروك**.

عباد بن احمد عرزمي، برقاني گفته: از دار قطني شنيدم که مي گفت: عباد بن احمد عرزمي از مقانعي روايت مي کند، وي متروك است.

مجموعه من المؤلفين (الدكتور محمد مهدي المسلمي - أشرف منصور عبد الرحمن - عصام عبد الهادي محمود - أحمد عبد الرزاق عيد - أيمن إبراهيم الزاملي - محمود محمد خليل)، موسوعة أقوال أبي الحسن الدارقطني في رجال الحديث وعلله، ج 2، ص 343، الناشر: عالم الكتب للنشر والتوزيع - بيروت، لبنان، الطبعة: الأولى، 2001 م

3. عمي :

عم عباد بن احمد، «محمد بن عبد الرحمن بن محمد» است که دارقطني او را اين گونه معرفي کرده است: ومحمد بن عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله بن أبي سليمان العرزمي هو عم عباد بن أحمد العرزمي وأبو سليمان ميسرة هو الفزاري .

محمد بن عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله بن ابو سليمان عرزمي، همان عموي عباد بن احمد عرزمي است و ابو سليمان ميسره همان فزاري است.

الدارقطني البغدادي، ابوالحسن علي بن عمر (متوفاي ۳۸۵هـ)، سوالات البرقاني، ج ۱، ص ۶۰ ، تحقيق: د. عبدالرحيم محمد أحمد القشقرى، ناشر: كتب خانه جميلي - باكستان، الطبعة: الأولى، ۱۴۰۴هـ.

همانگونه که از عبارات فوق به دست مي آيد ، پدر محمد بن عبد الرحمن، « عبد الرحمن بن محمد » و جدش « محمد بن عبد الله بن ابى سليمان » است .

دار قطني در يك عبارت کوتاه در شماره 443 هر سه نفر را «متروك الحديث» اعلام کرده و رواياتش را از اعتبار ساقط کرده است: ومحمد بن عبد الرحمن **متروك** وأبوه وجده.

سوالات البرقاني ج 1، ص 60

ابن رجب حنبلي همانند دار قطني پدر، جد و خود اين شخص را تضعيف کرده و از ابو نعيم نقل کرده که اين خانواده ضعف در روايت را به ارث برده اند:

ومنهم محمد بن عبید الله العرزمي . ضعيف الحديث

وابنه ، عبد الرحمن بن محمد بن عبید الله ، وابنه محمد بن عبد الرحمن بن محمد کلهم ضعفاء .

از جمله آنها، محمد بن عبید الله عرزمي است که روايتش ضعيف است. ... و پسر او، عبد الرحمن بن محمد بن عبید الله است و پسر وي، محمد بن عبد الرحمن بن محمد است که همه آنها ضعيف هستند.

آنگاه سخن دارقطني را نقل کرده و پس از آن مي گوید:

وروي ابن شاهين من طريق محمد بن عثمان بن أبي شيبة : قال : سمعت أبي يقول : ذكرت لأبي نعيم : عبد الرحمن بن

محمد بن عبید الله العرزمي ، فقال : كان هؤلاء أهل بيت يتوارثون الضعف قرناً بعد قرن .

ابن شاهين از طريق محمد بن عثمان بن ابى شيبه نقل کرده که وي مي گوید: از پدرم شنيدم که مي گفت: در نزد ابو نعيم از

عبد الرحمن بن محمد ... عرزمي سخن گفتم. وي گفت: اين خانواده ضعف را از يکديگر در همه قرن‌ها به ارث برده اند.
الحنبلي، الإمام الحافظ ابن رجب (متوفاي 795هـ)، شرح علل الترمذي، ج 2، ص 887، تحقيق: الدكتور همام عبد الرحيم سعيد، دار النشر
مكتبة المنار - الزرقاء - الأردن، الطبعة: الأولى، 1407هـ - 1987م
4. ابويه :

بنابر آنچه بيان شد، مراد از «ابويه» «عبد الرحمن بن محمد بن عبيد الله الفزاري العرزمي» است. تضعيف او در عبارات قبل
روشن است و ابو حاتم رازي نيز در كتاب «الجرح والتعديل»، تصريح مي کند که او قوي نيست:

1343 عبد الرحمن بن محمد بن عبيد الله الفزاري العرزمي روي عن ... وأبيه وجوب روي عنه ابنه محمد بن عبد الرحمن
العرزمي ... نا عبد الرحمن قال سألت أبي عنه فقال ليس بقوي.

ابن أبي حاتم الرازي التميمي، عبد الرحمن بن أبي حاتم محمد بن إدريس (متوفاي 327هـ)، الجرح والتعديل، ج 5، ص 282، ناشر: دار
إحياء التراث العربي - بيروت، الطبعة: الأولى، 1271هـ - 1952م.

در موسوعه اقوال دار قطني نيز ايشان در جايي که برادر عبد الرحمن را معرفي کرده، تصريح نموده که «عبد الرحمان بن
محمد» متروک است :

وقال الدارقطني: إسحاق بن عبيد الله العرزمي، أخو عبد الرحمان، وأخوه متروك أيضاً. (الضعفاء والمتروكون) (100).

دار قطني گفته: اسحاق بن عبيد الله عرزمي، برادر عبد الرحمان است و برادر او نيز متروک است.

[موسوعة أقوال أبي الحسن الدارقطني في رجال الحديث 2 / 35]

نتيجه :

اين روايت هرچند در ظاهر دلالت دارد که امير مؤمنان به خاطر عثمان بن عفان اسم پسرش را «عثمان» گذاشته اند، اما
روايت از نظر دلالت با اين راويان مجهول و ضعيف به شدت اعتبارش زير سؤال رفته است. در نهايت اگر کسي به آن احتجاج
کند، در نهايت جهل و ناداني به سر مي برد.

ابو الفرج اصفهاني: نامگذاري فرزند علي (ع) به نام «عثمان بن مظعون» بوده است

حال که ضعف سند روايت مورد سؤال روشن شد، ديگر هيچ مدرکي وجود ندارد که نشان دهد امير مؤمنان عليه السلام
فرزند خود را به نام «عثمان بن عفان» نامگذاري کرده باشد. به نقل برخي علماي اهل سنت، امير مؤمنان عليه السلام
تصريح نمود که نام گذاري فرزندش به نام «عثمان بن مظعون» يکي از صحابه رسول خدا صلي الله عليه وآله بوده است نه
عثمان بن عفان». ابو الفرج اصفهاني مي نويسد :

وعثمان بن علي الذي روي عن علي أنه قال: إنما سميته باسم أخي عثمان بن مظعون.

عثمان بن علي همان فردي است که علي در باره اش فرموده اند: من او را به اسم برادرم عثمان بن مظعون نامگذاري کرده ام.

الاصفهاني، أبو الفرج علي بن الحسين (متوفاي ۳۵۶هـ)، مقاتل الطالبين، ج 1، ص 23، طبق برنامه الجامع الكبير

در اين روايت بحث نامگذاري به نام «عمر بن خطاب» نيز مطرح شده است که ضعف سند روشن شد.

براي اطلاع بيشتر از موضوع نام گذاري فرزند امير مؤمنان عليه السلام به اسم «عمر بن خطاب» به آدرس زير مراجعه
فرماييد:

چرا حضرت علي (ع) نام سه فرزند خود را عمر، ابوبکر و عثمان گذاشت؟